

Helsingin kaupunki
Rakennusvirasto

Luonnonhoidon työohje

Niityt ja maisemapellot

Päivi Islander & Tuuli Ylikotila

Sisältö

1 Johdanto	3
2 Suunnittelu ja ylläpidon tilaaminen	5
2.1 Hoitoluokat	5
2.2 Suunnittelu- ja tilauskäytännöt	6
2.3 Rekisterit	7
3 Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen	9
3.1 Maisemapellot	9
3.2 Niityt	10
3.3 Eläimistön huomioiminen hoitotöissä	13
3.4 Haitallisten vieraslajien torjunta	14
3.5 Muinaisjäännösten niittykasvillisuuden hoito	15
4 Avointen alueiden kunnossapito ja hoito	16
4.1 Niittyjen kunnostus	16
4.2 Kasvillisuuden hoito	19
4.2.1 Maisemapellot (BI)	19
4.2.2 Niityt (B2–B5)	20
4.2.3 Katualueiden niityt (KB3–KB5)	27
4.2.4 Niittojätteen käsittely	27
4.2.5 Puiden ja pensaiden hoito avoimilla alueilla	28
4.3 Rakenteet ja varusteet avoimilla alueilla	29
4.4 Puhtaanapito	29
5 Tiedotus ja vuorovaikutus	30
6 Lähteet ja työohjetta täydentävät valtakunnalliset ohjeet	31
7 Liitteet	
Liite 1 Sanasto	32
Liite 2 Avointen alueiden hoitoluokkien kuvaukset	33
Liite 3 Ruisrääkän huomioiminen niittotöissä	36

Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 2016:7 / Arkkitehtuuri- ja ympäristöosasto

ISBN 978-952-331-088-9 (vain verkkoversio)

© Helsingin kaupungin rakennusvirasto 2016

Teksti: Tuuli Ylikotila, Päivi Islander

Valokuvat: Tuuli Ylikotila, Päivi Islander, Herta Saarikoski, Hanna Tuovila, Tomi Silander, rakennusviraston kuva-arkisto

Ulkoasu: Tovia Design Oy | Olli Turunen

1 Johdanto

Avointen alueiden työohje on jatkoa sarjalle luonnonhoidon työohjeita, jotka ohjaavat rakennusviraston vastuulla olevaa luonnonhoidon suunnittelua ja toteutusta. Vuonna 2013 valmistui metsien hoitoa ohjaava työohje. Työohjeet on laadittu rakennusvirastossa Helsingin luonnonhoidon linjausten, sekä Luonnon monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008–2017 (LUMO-ohjelma) mukaisesti. Kaupunginjohtajan asettama luonnonhoidon työryhmä on osallistunut työohjeiden laadintaan.

Avointen alueiden työohjeen tavoitteena on selkeyttää ja tarkentaa luonnonhoidon linjauksessa esitettyjä luonnonhoidon suunnitteluperiaatteita, tilauskäytäntöjä sekä luonnonhoidon työtapoja. Työohjeessa esitetään avointen alueiden hoidon yleistavoitteita ja ohjeita sekä suunnitteluun että toteutukseen. Ohjeissa kuvataan hoidossa ja avointen alueiden kunnostuksessa käytet-

tävät työtavat niin asukkaille, sidosryhmille kuin työn töiden toteuttajille. Työohjeet on laadittu etupäässä kaupunkialueelle, mutta niitä voidaan soveltaen hyödyntää myös muissa kunnissa olevien Helsingin omistamien alueiden hoidossa.

Luonnonhoidon ohjelmien ja työohjeen keskinäinen järjestys on seuraava alkaen yleisimmiltä strategiselta tavoitetasolta päätyen

teknisimpään toteutuksen työohjeeseen, josta vastaavat urakoitsijat.

- [Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaukset](#)
- [Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, toimintaohjelma 2008–2017](#)
- Luonnonhoidon työohje
- Rakennusviraston ylläpidon tuotekortisto

- Urakoitsijoiden mm. Staran tekniset luonnonhoidon työohjeet.

Tässä työohjeessa avoimiin alueisiin sisältyy viljeltyjä peltoja sekä seuraavia luonnonmukaisia viheralueita:

- heinä- ja laidunniityt, perinnebiotoopit
- entiset pellot, joiden lajisto koostuu pääosin niittykasveista.

Niityt ovat elinympäristöinä avoimia ja lähes puuttomia. Kasvillisuus koostuu etupäässä erilaisista heinistä ja ruohoista. Rakennusviraston vastuulla olevista kaupunkialueen niityistä pääosa on entisiä heinäpeltoja, jotka on otettu hoidon piiriin, lähinnä maisemallisista ja kaupunkikuvallisista syistä. Osa niityistä on myös aktiivisessa virkistyskäytössä. Ns. vanhan maatalouden synnyttämät perinnemaisemat, laidunkedot- ja niityt, kukkivat niityt sekä pihakedot muodostavat vain pienen osan kaupungin niityistä. Helsingille erityisiä ja kulttuurihistorialtaan, sekä useimmiten myös lajistoltaan, merkittäviä ovat kartanoiden ja huviloiden pihaniityt ja ensimmäisen maailmansodan aikaiset maalinnoitukseen sisältyvät kalliokedot.

Rakennusviraston hoidossa ja vastuulla olevat muissa kunnissa olevat niityt ovat pääosin heinittyneitä entisiä peltoja, joita hoidetaan niittämällä lähinnä maisemallisista syistä.

Kaupungissa on myös paljon luonnonniittyjä, jotka ovat syntyneet ihmisen toiminnasta riippumatta ja jotka säilyvät ilman hoitotoimia. Niihin sisältyvät esim. merenrantaniityt ja kallioniityt. Luonnonniittyjen hoito on pääosin puhtaanapitoa ja arvokkaiden kohteiden osalta liiallisen kulumisen ehkäisyä. Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettujen luonnonsuojelualueiden niittyjen ja rantojen suunnittelua ja hoitoa ei käsitellä tässä ohjeessa. Suojelualueille laaditaan kohdekohtaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat, joiden mukaan työ tehdään.

Avointen alueiden työohjeet täydentävät 2012 julkaistua valtakunnallista Viherympä-

ristöliiton opasta "Niityt ja maisemapellot – Hoidon kriteerit ja työohjeet" niittyjen ja peltojen osalta. Käsillä olevaan työohjeeseen on kerätty täydentäviä ohjeita ja rakennusvirastossa käytössä olevia erityisiä työtapoja, jotka poikkeavat valtakunnallisesta käytännöstä.

■ Mereinen rantaniityt. Särkkäniemen luonnonsuojelualue, Itä-Helsinki.

2 Suunnittelu ja ylläpidon tilaaminen

2.1 Hoitoluokat

Luonnonhoidon suunnittelussa käytetään valtakunnallista vuonna 2007 julkaistua viheralueiden hoitoluokitusta. (VYL 2007).

A RAKENNETUT VIHERALUEET	A1 Edustusviheralueet A2 Käyttöviheralueet A3 Käyttö- ja suojaviheralueet
B AVOIMET VIHERALUEET	B1 Maisemapelto B2 Käyttöniitty B3 Maisemaniitty ja laidunalue B4 Avoin alue ja näkymä B5 Arvoniitty
C TAAJAMAMETSÄT	C1 Lähimetsä C1.1 Puistometsä C1.2 Lähivirkistysmetsä C2 Ulkoilu- ja virkistysmetsä C2.1 Ulkoilumetsä C2.2 Retkeilymetsä C3 Suojametsä C4 Talousmetsä C5 Arvometsä

Rakennusviraston katu- ja puisto-osastolla käytössä oleva katuvihreän hoitoluokitus:

KA RAKENNETUT VIHERALUEET	KA1 Edustuskatuvihreä KA2 Keskustakatuvihreä KA3 Yleiskatuvihreä
KB AVOIMET VIHERALUEET	KB3 Piennarniitty KB4 Raivausniitty KB5 Arvopiennarniitty

2.2 Suunnittelu- ja tilauskäytännöt

Avoimien alueiden hoitoa suunnitellaan hoito- ja kehittämissuunnitelmissa, puisto- ja katusuunnitelmissa sekä aluesuunnitelmissa, joihin sisältyy luonnonhoitosuunnitelmia. Avoimien alueiden hoito perustuu rakennusvirastossa hoitoluokitukseen ja katu- ja puisto-osastolla käytössä olevan yleisten alueiden rekisterin (YLRE) paikka-tietoaineistoon.

Avoimet alueet rajataan hoitoluokittain yleisten alueiden rekisteriin. Kaikki avoimet alueet eivät tarvitse avoimena pysyäkseen säännöllistä vuosittain toistuvaa hoitoa. Hoidon piirissä oleville avoimille niittyalueille määritetään hoitotapa. Hoitotapaluokitus kuvataan tarkemmin luvussa 4.2.

Muissa kunnissa hoidon piirissä olevat niityt on kirjattu Tforest-metsätietojärjestelmään omiksi kuvioikseen. Kuvioille on hoi-

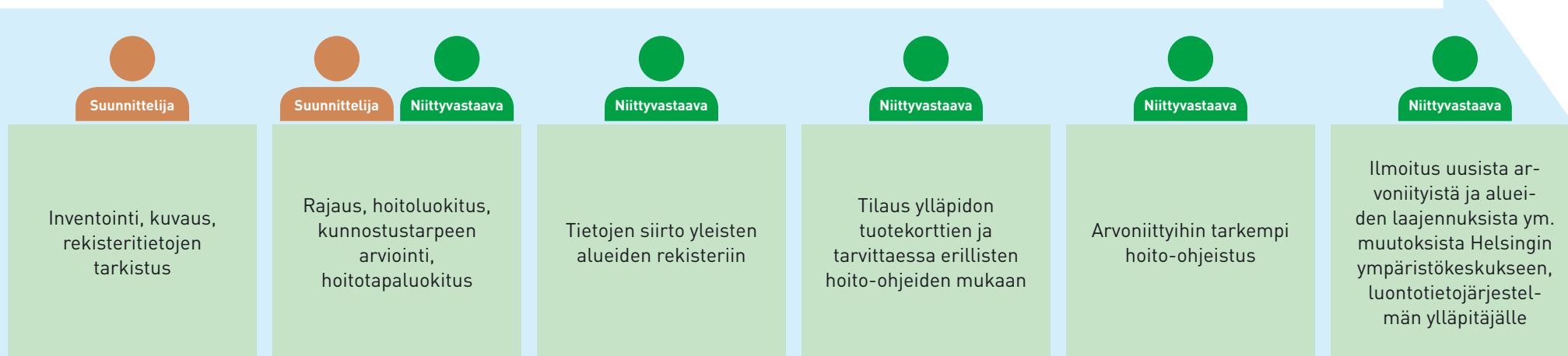
to-ohjeistus, pääosin suositellaan niittoa tai säännöllistä pienpuuston raivausta maiseman avoimena pitämiseksi.

Avoimet alueet inventoidaan ja kuvataan luonnonhoitosuunnitelmatyön yhteydessä. Suunnittelussa esitetään rajausta ja hoitoluokaa ja yhteistyössä ylläpidon niittyvastaavan kanssa suunnitellaan hoitotapaa ja tarvittavia kunnostustöitä. Tiedot siirretään yleisten alueiden rekisteriin. Yleisten alueiden rekisterin tietojen perusteella vuotuinen hoito tilataan joko vuosisopimuksin tai pitempiaikaisin urakkasopimuksin urakoitsijoilta. Hoito- ja kunnossapitotöiden sisältö määritellään ylläpidon tuotekortteissa ja tarvittaessa erillisissä hoito-ohjeissa. Uusia niittyalueita kunnostetaan ja otetaan vuotuisen hoidon piiriin taloudellisten resurssien mukaan.

Niittyalueita voi tulla hoidon piiriin myös hoito- ja kehittämissuunnitelmissa sekä rakennettujen puisto- tai katualueiden suunnitelmista. Näiden alueiden osalta hoitoluokkamutoksista ja hoitotavan määrittelystä vas-

taavat aluesuunnittelija ja ylläpidon niittyvastaava yhteistyössä. Niittyvastaavan vastuulla on uusien tai päivitettyjen tietojen siirtäminen ylläpidon rekisteriin.

2.3 Rekisterit

Yleisten alueiden rekisteri (YLRE)

Työhjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Luonnonhoito- tai aluesuunnitelmiin kuvioidut niitty- ja maisemapeltokohdet viedään yleisten alueiden rekisteriin.
- Rekisteriin ilmoitetaan kuvion rajaus, niityn hoitoluokka, niityllä sijaitsevat rakenteet ja varusteet.
- Niityn hoitotapa sovitaan yhdessä niittyvastaavan kanssa ja tieto viedään rekisteriin.
- Metsäsuunnittelija valmistele tarvittavat taustamateriaalit ja niittyvastaava huolehtii tietojen luovuttamisesta rekisterinpitäjälle.

Metsätietojärjestelmä

Helsingissä on tällä hetkellä käytössä Tforest metsätietojärjestelmä. Käyttöliittymä järjestelmään on metsäsuunnittelijoilla ja ylläpidon metsävastaavilla rakennusvirastossa ja tuottajalla Starassa. Rekisteri ei ole yleisölle avoin. Suunnitelmaa koskevat tiedot tulevat julkisiksi luonnonhoitosuunnitelmissa. Luonnonmukaisten alueiden rajaukset noudattavat yleisten alueiden rekisterissä olevia hoitoluokkia ja ne tarkistetaan suunnittelun yhteydessä. Perustietona käytetään kaupunkimittauksen tuottamia taustakarttoja ja ilmakuvia. Taustatietona ovat myös

ajantasa-asemakaavat, ympäristökeskuksen luontotietojärjestelmän tiedot ja aluerajaukset.

Kaupungin suunnitelma-alueet ovat omnia lohkoinaan, joissa kuvion numerointi alkaa 1:stä. Kaupunkialueen tietokanta on ETRS GK25 koordinaattijärjestelmässä.

Työhjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

Kuviointi

- Kuviointi tehdään kasvillisuuden, maapohjan, maastonmuotojen, hoitotarpeiden sekä hoitoluokan, teiden, polkujen ja rakenteiden rajaamina
- Niitty ja pellot rajataan omiksi kuviokseen. Niitty pääryhmään 4, pellot pääryhmään 6
- Niityn hoitoluokka ja ohjeellinen hoitotapa määritellään. Kuvauskentässä on kuvion sanallinen kuvaus, hoidon tavoitteet ja toimenpiteet, jotka toteutetaan suunnitelmakaudella.
- Puustoiset/metsäiset niittyalueet merkitään B-hoitoluokkana YLRE:een. B-hoitoluokka varmistaa sen, että niitty niitetään. Puustotiedot, mahdolliset monimuotoisuuskoodit ja puustoon liittyvät hoitotoimenpiteet kirjataan Tforestiin omaksi kuviokseen puiden hoitotoimia varten. Hyödyllisiä lisämääreitä käytettäviksi ovat erityisesti ulkoilureitien varsilla (23) ja osalla kuviota (80) sekä puustoryhmien harvennus (42).
- Kuivatus ja saavutettavuus tarkistetaan (pääseekö alueelle koneilla ja ovatko ojat kunnossa).

- Lisäkuvaukset esitetään kuviotekstein esim. rakenteet, poikkeavat kuvionosat (esim. kivikasat, vieraslajiesiintymät ja niiden runsaus), kuluneisuus, roskaisuus.
- Yksittäiset, erityisen huomattavat maisemapuut merkitään sijaintipisteinä ja mainintana kuviotekstissä.

Toimenpiteet

- Toimenpidekuviolta merkitään hoitotoimenpiteet. Niityjen ohjeellinen hoitotapa määritellään.
- Mikäli niitty vaatii kunnostusta ennen kuin perusylläpito voi alkaa, toimenpiteet kirjataan järjestelmän kuviotekstikenttään.

Luonnon monimuotoisuus

- Arvokkaat elinympäristöt kuten arvoniittyihin luokiteltavat kohteet merkitään omina kuviolina.
- Huomioidaan eliöstö ja kasvillisuus monimuotoisuuskoodein ja kuvauksin, lisäksi sijaintipisteinä mm. petolintujen pesät, säilytettävät kiviainat ja -röykkiöt.
- Avointen alueiden reunoilla tai puusaarekkeissa sijaitsevat jalot lehtipuut ja niiden taimet, harvinaiset puut, pähkinäpensaat, huomattavat lehtopensaat jne. merkitään.
- Maisemallisesti merkittävät tai muuten huomattavat puut tai muut koh-

teet merkitään sijaintipisteinä kartalle.

- Sovituista haitallisista vieraskasvi-esiintymistä kirjataan tiedot Mobilenote- sovellukseen, [Helsingin vieraslajirekisteriin](#) (ks. lisäohjeet luku 3.4).

Luontotietojärjestelmä (LTJ)

Luontotietojärjestelmä on Helsingin kaupunkialueen luontotietoa sisältävä rekisteri, jonka ylläpidosta vastaa Helsingin kaupungin ympäristökeskus. Luontotietojärjestelmän keskeisimpiä luontoaineistoja ovat luonnonsuojelukohteet, arvokkaat kasvi- ja kasvillisuuskohteet, linnustollisesti arvokkaat kohteet, arvokkaat geologiset kohteet, tärkeät lepakkoalueet, kääpäkohteet ja arvokkaat metsäluonnon monimuotoisuuskohteet. Luontotietojärjestelmään on lisätty myös Helsingin perinnemaisema-kohteet ja arvoniityiksi luokiteltujen kohteiden rajaukset.

Käyttäjä voi tarkastella valitsemiaan aineistoja erilaisten karttapohjien tai ilmakuvan päällä. Kohderaportissa kerrotaan kohteeseen liittyviä tietoja ja lajihavaintoja. Hakutoiminnon avulla voi etsiä esimerkiksi tietyn lajin havaintotietoja.

Luontotietojärjestelmän tiedot ovat yleisön käytössä internetin kautta Helsingin kaupungin sivustoilla (www.hel.fi/luontotietojärjestelmän_yleisoversio). Järjestelmää on olemassa myös tarkempi viranomaiskäyttöön tarkoitettu virkaversio. Luontotietojärjestelmän virkaversioon käyttöoikeuden

voivat saada henkilöt, jotka tarvitsevat Helsingin luontotietoja esim. suunnitteluun, valvontaan, luonnonhoitoon tai tutkimukseen liittyvissä työtehtävissään, konsulttityöt ja kaupungin luottamustehtävät mukaan lukien.

Niittyrekisteri, rakennusvirasto

Vuonna 2005 ja 2006 tehdyn Helsingin niityselvityksen tulokset on koottu ns. niittytietokantaan. Niittytietokannassa on Excel-taulukkomuodossa tietoja hoidon piirissä olevista niityistä, mm. niittyjen ominaisuuksista, käytöstä, hoitotavoista ja luonnon arvoista. Niittytietokantaa ei ole päivitetty. Rekisterin tiedot ovat viranomaiskäytössä. Tarvittaessa tietoja on jaettu pyynnöstä yksityishenkilöille.

Muinisjäännösrekisteri

Muinisjäännösrekisteri on Museoviraston ylläpitämä yleisölle avoin rekisteri. Muinisjäännösrekisteri sisältyy museoviraston verkkosivuilla olevaan kulttuuriympäristön rekisteriportaaliin. Monet Helsingin arvokkaat niitykohteet sijoittuvat muinisjäännöksiin suojeltujen I maailmansodan aikaisten linnoitelaitteiden yhteyteen.

3 Luonnon monimuotoisuuden huomioiminen

3.1 Maisemapellot

Maisemapeltojen reuna-alueet ja pientareet ovat tärkeitä eliöstölle. Eläimet hyödyntävät myös peltojen kasvillisuutta ravintonaan ja käyttävät kasvustoja suojapaikkoinaan. Erittäin luonnoneläimiä varten hoidetaan myös riistapeltoja.

Eläimistö otetaan huomioon hoitotöissä. Pelloilla havaitut lintujen maapesät merkitään ja kierretään hoitotöissä. Huomiota kiinnitetään myös niittotekniikkaan.

Rehevöityminen on keskeinen Itämeren ja sen valuma-alueella sijaitsevien sisävesien ongelma. Helsingin ja Turun kaupunkien yhteisessä Itämeri-toimenpideohjelmassa 2014–2018 on kirjattu mm. peltojen viljelyyn kohdistuvia toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää puroihin ja Itämereen tulevaa rehevöittävien ravinteiden, fosforin ja typen kuormitusta.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

Peltomaiseman rakenne

- Jätetään luonnonmukaisten, kasvi- peitteisten pientareiden lisäksi yksit-

täispuita, pensasryhmiä ja pieniä metsäsaarekkeitä avoimien peltoalojen yhteyteen.

- Huolehditaan metsän ja pelton reunojen rakenteen monipuolisuudesta – monipuolistetaan reunavyöhykkeitä kerroksellisten puustoisten ja avointen kohtien vaihtelulla.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

Ravinteiden määrä / huuhtoutumisen esto

- Suorakylvö, talviaikainen kasvipeitteisyys, suojavyöhykkeet ja suojakaistat.

Kasvinsuojeluaineet

- Kemiallisessa torjunnassa huomioidaan vesistöt, eliöstö sekä asukkaat.

Torjunta-aineiden käytön vähentäminen

- Ympäristöystävällisten viljelymenetelmien käyttö.
- Luonnonmukaisten lannoitteiden käyttö ja lannoituksen optimointi.
- Viherkesannot.

3.2 Niityt

Arvokohteiden tunnistaminen ja hoito

Arvokkaimmat niitty- ja ketokohteet Helsingissä sijoittuvat merenrantaniityille ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden ympäristöjen yhteyteen. Merenrantaniittyjen kasviolajisto on pääosin alkuperäistä, kun taas kartanoympäristöjen, vanhojen pihapiiriin ja linnoituslaitteiden kasvisto kulttuuriin sidonnaista.

Niittyjen hoidon suunnittelun yhteydessä selvitetään ympäristöviranomaisten rekistereistä tiedossa olevat uhanalaisten ja erityistä suojelua vaativien eliölaajien elinympäristöt. Helsingin ympäristökeskus ylläpitää kaupunkialueen luontotietoa sisältävää rekisteriä, Luontotietojärjestelmää (LTJ), jonne on koottu tiedossa olevat eri eliöryhmien arvokkaimmat elinympäristöt. Valtion ympäristöhallinnon Herttatietokanta on hyödyksi muissa kunnissa sijaitsevien kohteiden luontotietoja selvitetäessä.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa on yleensä parhaiten säilyneitä perinnebiotooppikohteita. Kaupungin paikkatietopalvelussa on sekä arvoympäristöjen rekisteri että kaavoissa (yleiskaava, asemakaavat) suojellut kohteet. Muinaismuistotalueiden rekisteriä ylläpitää Museovirasto. Helsingin I ja II maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet ovat kaikki suojeltuja muinaismuistolain nojalla. Niihin liittyvä kasvillisuus poikkeaa yleensä ympäröivien alueiden kasvillisuudesta ja kasvistossa on todettu harvinaisia ja uhanalaisia lajeja.

■ Kuivat kedot ovat kasvilajistoltaan rikkaita.

Muut luonnonarvoiltaan merkittävät niitty- ja ketokohteet tulee pyrkiä tunnistamaan luonnonhoidon inventointien ja suunnittelun yhteydessä ja rajaamaan omiksi kuvioikseen.

Luonnonsuojelulain 29§:ssä mainituista yhdeksästä erityisen arvokkaasta luontotyypistä kuusi kuuluu avoimiin tai puoliavoimiin luontotyyppiin. Nämä ovat luonnontilaisia hiekkarantoja, merenrantaniittyjä, puuttomia tai luontaisesti vähäpuustoisia hiekkadyynettä, katajaketoja ja lehdesniittyjä sekä avointa maisemaa hallitsevia suuria yksittäisiä puita

ja puuryhmiä. Helsingin alueelta on 28 luontotyyppikohteelle tehty rajauspäätökset. Suurin osa sijaitsee Helsingin saaristoalueen merenrannoilla (merenrantaniittyjä). Hoitotoissa noudatetaan ”Luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit Helsingissä” (Ahonen & Markkanen 2000) -julkaisun ohjeita.

Helsingin niittyjen monimuotoisimmat ja arvokkaimmat niityt on luokiteltu arvoniityksi (B5). Näille niityille on laadittu erilliset hoito-ohjeet. Tavoitteena on lisätä näiden alueiden lajiston monimuotoisuutta erilaisin hoitotoimenpitein. Osa niityistä ei vaadi luonnonhoitotoimia, mutta kulun ohjausta ja puhtaanapitoa.

Harvinaisten ja uhanalaisten kasvilajien lisäksi niittyjen muulle eliöstölle pyritään tur-

vaamaan hyvä elinympäristö. Esim. monille niityjä elinympäristönään käyttäville hyönteisille on ratkaisevaa tietyn ravintokasvin olemassa olo niityllä. Niittyjen käyttö voi olla ristiriidassa luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kanssa, jos kulkua ja käyttöä ei ohjata riittävästi. Arvoniittyjen hoito-ohjeissa esitetään toimenpiteitä kulun ohjaamiseksi, puhtaanapidon järjestämiseksi ja tiedon kulun parantamiseksi (infotaulut, koiranjätösten keruutaulut ym.). Myöhäinen niittoajankohta ja mosaikkimainen hoitotapa parantaa tutkimusten mukaan mm. maakiitäjäisten, perhosten ja maapesintäisten lintujen elinoloja. Niittyjen reunojen lahoppuusto on joillekin

■ Ukontulikukka kalliokedolla.

hyönteislajeille tärkeitä (toukka ja aikuisvaihe eri elinympäristöissä).

Niittyjen reuna-alueet ovat merkityksellisiä monelle lajille. Koko joukko lajistoa suosii nimenomaan reunasijaintia ja hyödyntää elinympäristönään molempia elinympäristöjä. Metsän eläimet hyödyntävät niittyjä ravintolähteenään. Niityn hyönteisistä useat siirtyvät metsän puolelle talvehtimaan. Niittylajien suurimpia uhkatekijöitä ovat niittypinta-alan pienentyminen, niittyjen pirstoutuminen ja eristäytyminen toisistaan sekä niittylaikkujen laadun heikkeneminen. Siksi luonnonhoidon ja aluesuunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota niitty-

laikkujen kytkeytyneisyyteen yksittäisten laikkujen hoidon turvaamisen ohella.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Luonnonsuojelualueet ja Ls-lain luontotyytit merkitään aluesuunnitelmissa S-hoitoluokkaan ja muut erityisen arvokkaat avointen alueiden kohteet B5-hoitoluokkaan, arvonniityt.
- Eri rekistereistä kootut muut arvokohteet merkitään myös aluesuunnitelmiin ja metsätietojärjestelmään.
- Kohteiden kytkeytyneisyys ja läheisyys muihin avointen alueiden kohteisiin kuten kadun pientareisiin, ruderaattialueisiin, voimajohtoalueisiin ja luonnonniittykohteisiin huomioidaan (niittyverkosto).
- Jokaiselle arvokohteelle laaditaan oma hoitosuunnitelma ja tarvittaessa kunnostussuunnitelma. Suunnitelman laatimisesta vastaa ylläpidon niittyvastaava. Kohteiden kunnostamistarve ja hoito määritellään huomioiden luonto- ja kulttuurihistorialliset arvot.
- Kohteita rajattaessa ja niille hoitotoimenpiteitä suunniteltaessa huomioidaan luonto- ja kulttuurihistorialliset arvot, kuluneisuus, puhtaanapidon sekä kulun ohjauksen tarve.
- Kohteiden hoitoa ja rajausta suunniteltaessa huomioidaan reunojen (rajautuminen metsään tai vesistöön) merkitys lajistolle ja monimuotoisuudelle

- Muinaisjäännöskohteissa tarkistetaan kohteen kunnostus- ja hoitotoimien luovanvaraisuus sekä luontoarvot kaupunginmuseon tai museoviraston asiantuntijoilta.
- Kohdekohtaiset hoito-ohjeet ja suunnitelmat lisätään tilausasiakirjojen liitteiksi. Ylläpidon niittyvastaava huolehtii tietojen siirtämisestä yleisten alueiden rekisteriin.

- Uusien arvokohteiden tiedot ilmoitetaan Helsingin ympäristökeskukseen, vastuu niittyvastaavalla.

- Kimalaiskuoriaisen toukat kehittyvät lahoissa puunkannoissa. Aikuinen kuoriainen käyttää ravinnokseen mm. niittukukien siitepölyä.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Suunnittelija, ylläpidon niittyvastaava ja urakoitsijan työnjohtaja käyvät arvokohteissa yhdessä maastossa ennen kunnostus- ja hoitotöiden aloittamista. Tavoitteena on käydä läpi suunnitelman tavoitteet, toimenpiteet ja työssä huomioitavat asiat.
- Arvoniityillä kulkua ohjataan kulkuestein (kivet, puomit, puunrungot) tai aitaamalla alue tai sen osa koko-

naan. Muilla niityillä kulkua ohjataan tarvittaessa.

- Kaikilla niityillä, missä hoitomuotona on laidunnus, noudatetaan laidunalueelle laadittua erillistä hoito-ohjetta tai laidunsuunnitelmaa, jonka laadimisesta vastaa katu- ja puisto-osasto. Hoito-ohjeissa tulee olla erikseen ohjeistus kulun järjestämiseksi. Virkistyskäyttö ohjataan laidunaitojen ulkopuolelle.

- Niittyjä ei lannoiteta, eikä torjunta-aineita käytetä.
- Niittyjen maaperää ei paranneta tuomalla kohteelle vierasta kasvualustaa.
- Kuoppien ja epätasaisuuksien korjaamiseen käytetään paikallista maata tai hiekkaa, mikäli kohteen hoito tehdään koneellisesti.
- Niitto pyritään tekemään aurinkoisella ja tuulisella säällä. Poutajakson aika-

- na niittojäte kuivuu nopeammin ja on helpommin kerättävissä.
- Niittojätteen poistaminen niityiltä lisää monimuotoisuutta ja vähentää maaperän tyyppipitoisuutta. Hoitapaa käytetään niillä niityillä, joilla esiintyy monipuolinen niitylajisto. Arvokohteilta poistetaan tyyppiä indikoivien kasvien (koiranputki, nokkonen, vadelma) kasvustoja niittämällä kesäheinäkuussa. Niittojäte vietään pois.

3.3 Eläimistön huomioiminen hoitotöissä

Niittyjen olemassaolo perustuu kasvillisuutta matalana pitäviin tekijöihin, kuten niittoon, laidunnukseen tai karuihin kasvuolosuhteisiin, jotka estävät niittyä rehevöitymästä ja kasvamasta umpeen. Niittyjen hoito on välttämätöntä useiden niittyjen ja niiden lajiston säilyttämiseksi, mutta toisaalta vääränlainen hoito saattaa olla haitallista niittylajistolle. Niittukasvillisuuden kannalta on oleellista niiton ajankohta, niittokertojen lukumäärä vuodessa, niittomenetelmä, niitto- korkeus ja niittojätteen käsittely.

Kasvien kannalta hyvä hoito ei välttämättä vastaa muiden eliöryhmien tarpeita, vaan voi väärään aikaan tai liian voimakkaasti toteutettuna tuhota esimerkiksi jonkin perhoslajin kaikki toukka-asteet tai ravintokasvit. Myöhäinen niittoaajankohta (elo-syyskuussa), elinympäristön vaihteleva, mosaiikkimainen hoito sekä niittojät-

teen kerääminen ovat monien eliöiden kannalta hyödyllisiä toimenpiteitä.

Niittyjen ja peltojen hoidon yhteydessä tulee huomioida mm. maassa pesivät linnut kuten fasaani, ruisrääkkä, peltopyy, kuovi, töyhtöhyppä sekä nisäkkäistä mm. rusakot, metsäjänikset, kanit ja siilit poikasiineen. Työssä otetaan huomioon luonnonsuojelulain eliölajien suojelua koskevat periaatteet ja EU:n lintudirektiivi, joka antaa pesimisrauhan mm. maapesintäisille linnuille heinäkuun loppuun asti. Lintudirektiivin liitteen I laji (erityissuojelua edellyttävä laji) ruisrääkkä pesii niittymäisillä alueilla ja pelloilla. Ruisrääkän elinympäristöjen niittyjen hoidosta on erillisohje liitteenä, liite 3. Ohjetta voi soveltaa myös muille maassa pesiville linnuille. Ruisrääkän elinympäristöissä työt sovitaan toteuttajan kanssa ennen töiden aloittamista.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Linnustollisesti arvokkaat kohteet merkitään luonnonhoitosuunnitelmien kuviotietoihin. Erityisesti niillä alueilla, missä esiintyy maapesintäisiä lintulajeja, suositaan myöhäistä niittoaajankoh- taa (ohjeellinen hoitotapa). Monimuotoisuuden turvaamiseksi voi osan niittystä jättää vuorovuosin niittämättä, jolloin eliöstölle on tarjolla suojaa ja ravintoa. Vaihtoehtoisesti jätetään joka toinen vuosi osa reuna-alueesta esim. metsänreuna niittämättä. Reuna tulee kuitenkin niittää säännöllisin välein, ettei se ve-soitu. Niittotyön ohjelmointi sovitaan yhdessä niittävastavan kanssa, joka kirjaa niitto-ohjeen tilausasiakirjoihin.
- Isojen niittyjen keskelle jätetään lehti- puuvaltaisia metsäsaarekkeitä sekä oji- en reunojen pensastoja suoja-, pesä- ja ravintopaikoiksi linnuille. Suunnitelmiin kirjataan puuston hoidon tarve ja sovi- taan niittävastaavan kanssa toimenpi- teiden aikataulu ja työt. Lahopuun jättä- minen (kolopuina ja maapuina) saarek- keisiin lisää monimuotoisuutta. Myös erilaiset kiviröykkiöt, kiviaidat ym. pe- rinnemaisemiin kuuluvat elementit säi- lytetään. Niittoa haittaavat kivet voidaan kerätä röykkiöiksi lisäämään alueen monimuotoisuutta.

Luonnonsuojelulaki (069/1996): Tahal- laan ei tule tappa yksilöitä ja tuhota pesiä ja elinympäristöjä. Lintujen pesi- misrauha on 10.3.–31.7. välinen aika. Lintudirektiivi (79/409/EY) säätelee luonnonvaraisten lintujen suojelua.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Helsingin ympäristökeskuksen luon- totietojärjestelmän arvokasta lajistoa koskevat tietopäivitykset tarkistetaan ennen töiden toteutusta
- Niiton ajankohta kaksi kertaa kesässä niitettävissä kohteissa: Erityinen huomio tulee kiinnittää ensimmäisen niiton ajankohtaan, jottei niitto vaaran- na niityllä mahdollisesti pesiviä lintu- ja poikasineen ja niityllä ruokailevia muita eläimiä. Ensimmäinen niitto ei saisi tapahtua ennen juhannusta. Lin- tujen kannalta mitä myöhemmin niit- tetään sitä parempi.
- Koneellinen niittotyö tulee suorit- taa siten, että niityllä/pellolla liikku- vat eläimet pääsevät koneen terien alta pakoon. Niittotekniikoita on usei- ta, ks. ohjeet Niityt ja maisemapellot -julkaisusta, s. 22]. Ruisrääkän esiin- tymisalueilla noudatetaan liitteen 3 hoito-ohjetta.

3.4 Haitallisten vieraslajien torjunta

Haitallisia vieraslajeja torjutaan mahdollisuuksien mukaan. Torjuntaa voidaan myös tehdä järjestämällä talkoita tai kannustamalla asukkaita torjuntatöihin. Avoimilla alueilla haitallisimpia kasveja ovat mm. jättiputket, piiskut, jätti- ja japanintatar, rehuvoohenherne, kurttururuusu ja komealupiini.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Sovituista haitallisista vieraskasvi-esiintymistä kirjataan tiedot Mobiilenote-vieraslajirekisteriin (<https://palvelut.geomatrix.fi/portal>). Uusi kohde luodaan järjestelmään piirtämällä esiintymä kartalle ja lisäämällä kohdetiedot: laji, esiintymän pinta-ala, yksilömäärä ja toimenpidetarve ja lisätiedot. Rekisteriin voi lisätä myös kuvia esiintymästä.
- Vieraslajien torjunnassa priorisoidaan kohteita, jotka on määritelty arvokohteiksi.
- Kaikki jättiputkien esiintymätiedot tallennetaan vieraslajirekisteriin ja ilmoitetaan suoraan Staran puutarhapalveluun.

- Jättiputki.

- Jättipalsami.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Haitallisten vieraslajien torjunnassa noudatetaan lajikohtaisia ohjeita.
- Torjuntatyöstä sovitaan ylläpidon niityvastaavan kanssa.
- Torjuntatoimenpiteet, niiden ajankohta ja kirjaajan nimi lisätään MobileNote-vieraslajirekisteriin. Toimenpiteitä ovat kemiallinen, katkaisu, poisto juurineen, peittäminen tai muu toimenpide.

Arvoniityillä

- Arvoniityillä haitallisten vieraskasvilajien poisto tehdään kerran kuussa kasvukauden aikana.
- Hajallaan olevat, yksittäiset haitallisten vieraskasvilajien esiintymät kitketään. Kitkentäjäte otetaan varovasti säkkiin, jottei levitetä mahdollisia siemeniä tai muita lisääntymiskykyisiä kasvinosia niitylle.
- Jättiputkea voidaan torjua myös kemiallisilla torjunta-aineilla täsmäkäsittelemällä, mikäli kasvusto ei sijaitse aivan vesistön varrella.

3.5 Muinaisjäännösten niittykasvillisuuden hoito

Työohjeet muinaisjäännösten niittykasviston huomioimiseen suunnittelussa ja hoitotöissä

TOTEUTUS

- Linnoituslaitteet ja muinaismuistot pidetään avoimena puita poistamalla ja pensastoa säännöllisesti raivamalla
- Kunnostetut alueet pidetään avoimena niittämällä säännöllisesti
- Huolehditaan kulun ohjaamisesta,

erityisesti pienialaisten, kuivien kettomaisten kohteiden hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa

- Huolehditaan linnoituskaivantojen puhtaanapidosta mm. puutarhajätteen poistosta kaivannoista sekä roskien siivouksesta tilausasiakirjoissa sovitussa laajuudessa.

- Linnoituslaite, Ormusmäki.

4 Avointen alueiden kunnossapito ja hoito

4.1 Niittyjen kunnostaminen

Luonnonhoidon inventointien ja alue- ja luonnonhoidon suunnittelun yhteydessä esille nousseet avointen alueiden kohteet voidaan joko metsittää (istutus tai luontainen taimettuminen) tai kunnostaa niittyalueiksi. Erityisesti niissä kohteissa, missä niityn kunnostaminen ja vuosittainen ylläpito on niityn eristyneen sijainnin, koon tai vaikean saavutettavuuden takia hankalaa, on metsittäminen tai luontainen taimettuminen järkevää. Tällaisia pienialaisia kohteita ovat mm. metsäisten alueiden ”sisälle” jääneet aukiot, vanhat pihapiirit ym., joiden kunnostaminen ja ylläpito voi osoittautua työlääksi ja kalliiksi.

Kallioalueiden ketomaiset niitty laikut voivat kallioperän laadusta ja kulttuurivaikutuksesta johtuen olla kasvistoltaan rikkaita. Näiden kohteiden rajaaminen ja huomioiminen luonnonhoidon- ja aluesuunnittelussa on tärkeää. Useimmiten kallioalueiden puustolle ei kohdistu toimenpidetarvetta, mutta niittykasvillisuuden säilyminen saattaa edellyttää ajoittaista vesakon poistoa, puhtaanapitoa ja kulun ohjausta.

■ Niityn kunnostaminen edellyttää usein umpeenkasvaneiden ojien avaamista, yksittäisten puiden kaatoa ja vesakon raivausta. Pirttipolunpuisto. Työmaiden suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitava [Työmaavesiohje](#).

Avoimiksi viheralueiksi luokitellut uudet kohteet tulee useimmiten kunnostaa, jotta niityn hoito on mahdollista. Kunnostustoimenpiteet määräytyvät niityn hoitoluokan ja hoitotapaluokan mukaan. Peruskunnostuksen taso ja määrä vaihtelee niityn luonto- tai kulttuuriarvojen perusteella.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Hoidon piiriin otettavat niityt rajataan kartalle kuvioina.
- Mikäli niitty metsitetään tai annetaan taimettua luontaisesti, hoitoluokka muutetaan B-luokasta C-luokkaan.
- Alueen luontoarvot tarkistetaan Luontotietojärjestelmästä ja huomioidaan kunnostuksen toteutuksessa.
- Alueen suojeluarvot tarkistetaan muinaisjäännösrekisteristä.
- Kirjataan hoidon tavoite, hoitoluokka ja hoitotapa.
- Tarkistetaan pääseekö kohteelle työ-koneilla, tarvitaanko siltoja tai rumpuja ojien yli.
- Tarkistetaan tarvitaanko ojien kunnostusta kosteusolojen parantamiseksi. Varmistetaan toimenpiteiden vesilainmukainen luvanvaraisuus.
- Varmistetaan millä hoitokalustolla pystytään liikkumaan alueella.
- Kunnostamistarpeet todetaan maastossa yhdessä suunnittelijan ja ylläpidon niityvastaavan kanssa. Tarvittaessa urakoitsijan on hyvä olla mukana.

Niityn peruskunnostuksen työvaiheita

- Puiden ja pensaiden raivaus sekä poisvienti alueelta.
- Haapojen ja muiden runsaasti juurivesoja muodostavien puiden poisto tehdään vaiheittain. Ensin kaulataan puut ja puiden kuoltua kaadetaan.
- Kantojen poisto tai jyrshintä.
- Kivien kasaaminen niityn laitaan tai poisto alueelta on välttämätöntä koneellisesti niitettävillä kohteilla.
- Roskien ja jätekasojen siivous.
- Maanpinnan tasoitus tai muotoilu tarvittaessa kohteissa missä halutaan käyttää koneellista niittoa.
- Ojien kunnostus. [Työmaavesiohje](#) tulee huomioida ojien kunnostamistöissä.
- Rumpujen kunnostus.
- Kosteiden niittyjen jyrshintä tarvittaessa mm. tupastavien heinien murskaamiseksi.
- Uusien rumpujen, siltöjen, palveluvarustuksen (roskikset, pöytäpenkit) rakentaminen ja asentaminen.
- Reittien kunnostaminen tai uuden reitin rakentaminen.

Niittyjen kunnostaminen arvokohteissa

Arvokkaiden perinniittyjen ja -ketojen kunnostamista kutsutaan niityn ennallistamiseksi. Vanhan maatalouden synnyttämät perinnemaisemat, laidunkedot ja -niityt, kukkivat pihaniityt sekä -kedot vaativat hoitoa säilyäkseen avoimina ja lajistoltaan rikkaina. Helsingille erityisiä ja kulttuurihistorialtaan, sekä useimmiten myös lajistoltaan, merkittäviä ovat kartanoiden ja huviloiden pihaniityt ja ensimmäisen maailmansodan aikaisiin maalinnoituskohteisiin syntyneet kalliokedot.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Kohteet luokitellaan hoitoluokkaan B5 Arvoniitty
- Hoitotapa määräytyy kohteen erityispiirteiden mukaan. Kaikille kohteille laaditaan kohdekohtainen hoitosuunnitelma. Hoitosuunnitelman teossa hyödynnetään tarvittaessa erityisasiantuntijoita (luontoarvot, kulttuurihistorialliset arvot, maisemalliset arvot).
- Alueen suojeluarvot tarkistetaan Luontotietojärjestelmästä ja muinaisjäännösrekisteristä ja huomioidaan kunnostuksen suunnittelussa. Muinaisjäännöskohteissa ollaan yhteydessä kaupunginmuseon tai museoviraston edustajiin kunnostustöitä suunniteltaessa.
- Laiduntaminen edellyttää kohdekohtaista laidunsuunnitelmaa, mis-

sä määritellään tarvittavat kunnostustyöt ennen kun laiduntaminen voi alkaa. Laidunsuunnitelman laadinnasta sovitaan tapauskohtaisesti suunnittelijan ja ylläpidon niityvastaavan kanssa.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Niityn alkuraivaus: Säilytettävät puuryhmät ja yksittäispuut merkitään ja rajataan ennen raivausta. Muut puut ja pensaat poistetaan. Raivausjätteet kerätään ja kuljetetaan pois.
- Kannot jyrsitään tai lyhennetään niin mataliksi, etteivät ne haittaa niittoa. Mikäli halutaan niitystä koneellisesti niitettävä edellyttää se yleensä maanpinnan tasoittamista ja kivien keräämistä kasoihin tai poistamista.
- Niityn kuivatus tarkistetaan: tarvittaessa ojat perataan tai kaivetaan uusia ojia. Ojien kaivun yhteydessä tulee varmistaa niitylle pääsy hoitokoneilla asentamalla tarvittavat rummut ojien ylityksiin.
- Niittyjä ei lannoiteta.
- Ei käytetä torjunta-aineita. Luontoarvoiltaan merkittävässä kohteissa haitallisten vieraslajien torjunnassa käytetään mekaanisia menetelmiä. Poikkeuksena jättiputken torjunta, jossa voidaan käyttää kemiallisia torjunta-aineita täsmäkäsittelynä muualla kuin vesistöjen välittömässä läheisyydessä.
- Niityille ei tuoda vierasta maaperää.

4.2 Kasvillisuuden hoito

4.2.1 Maisemapellot

Maisemapelloilla viljellään yksi- tai monivuotisia viljelykasveja, maisemakasveja, poimittavia kasveja tai ne ovat nurmipintaisia luonnonhoitopeltoja. Maisemapeltojen hoitoon sisältyy pellonpientareiden sekä peltoalueesta erotettujen suojakaistojen ja suojavyöhykkeiden hoito. Maisemapeltoja hoidetaan vuosittain laadittavan viljelysuunnitelman mukaan.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Laaditaan vuotuiset viljelysuunnitelmat ottaen huomioon viljelykierto, vesiensuojelutavoitteet esim. riittävästi suorakylvettäviä lohkoja ja virkistykäyttäjille poimittaviksi tarkoitettuja kasveja. Viljelysuunnitelmat laatii peltojen hoidosta vastaava urakoitsija yhdessä ylläpidon tilaajan kanssa.
- Pidetään huoli tarpeellisten suojakaistojen ja suojavyöhykkeiden perustamisesta vesistöjen varsille.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Rikkakasvien torjunnassa huomioidaan viljelykierto. Kasvinsuojeluaineita ei käytetä riistapelloilla, suojakaistoilla ja suojavyöhykkeillä. Vieraslajistrategian mukaisten haitalliseksi vieraskasvejaiksi luokiteltujen rikkakasvien torjuntatoimenpiteet aloitetaan välittömästi havaitsemisen jälkeen.
- Vantaanjoen ja Näsinojan varrelle Haltialassa jätetään 15 m levyiset suojavyöhykkeet, joiden kasvusto niitetään elokuussa ja korjataan pois.
- Purojen varsille kuten esim. Longinoja jätetään 10 metrin levyiset nurmipintaiset suojakaistat, jotka niitetään mutta kasvustoa ei kerätä pois.
- Pientareiden minimileveys on 1,0 m. Ojien varsilla oleville peltolohkoille on jätettävä vähintään 1,0 m:n levyinen muokkaamaton piennar, jolle ei levitetä lannoitteita ja kasvinsuojeluaineita.
- Luonnonhoitopellot ja erilaiset ke-santopellot tulee niittää kerran kessässä.
- Peltoja lannoitetaan viljavuustutkimukseen ja viljelykasviin perustuen.
- Ei käytetä teollisia fosforilannoitteita (Itämerihaasteen sitoumus).
- Säilytetään talviaikainen kasvipeitteisyys 60 %:lla kaupungin viljelemästä peltopinta-alasta vuosittain.

4.2.2 Niityt (B2–B5)

Niittykasvillisuuden hoito sisältää enimmäkseen vuosittain toistuvaa kasvillisuuden niittoa. Mikäli tavoitteena on niittyalueen pitäminen avoimena, voidaan vesakon poistoa tehdä myös määrävuosina toistuen.

Niittoaajankohdat

Niiton ajankohta määritetään vuosittaisissa katu- ja puisto-osaston tilaaja-asiakirjoissa, kohdekohtaisissa hoito-ohjeissa ja hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Eri hoitotapaluokissa edellytetään niitto suoritettavaksi tietyn aikataulun mukaisesti. Niityn kasviston monipuolistamiseen tähtäävä niitto ja niittojätteen poisvienti tulee tapahtua elokuun lop-

puun mennessä, jotta ravinteet eivät ehdi palautua kasvien juuristoon.

Välineet ja menetelmät

Valtaosa Helsingin niityistä niitetään koneellisesti niittomurskaimella. Epätasaisessa mätäisessä ja turpeisessa maastossa käytetään käsikäyttöisiä mininiittokoneita. Niittykasvillisuudelle soveliaat niittovälineet ovat leikkavateräisiä. Niityiltä, joista niittojäte kerätään pois käytetään hevos- tai traktorivetoisia niitteleikkureita.

Käytettävien välineiden ja koneiden valinta kuuluu urakoitsijalle. Hoitoluokan, hoitotavan ja laatukriteerit määrittää tilaaja. Arvoniittyjen ja suojelualueiden niittyjen osalta hoidon

menetelmistä sovitaan tapauskohtaisesti erikseen alueille laadittujen hoitosuunnitelmien ohjeita noudattaen. Pienialaisilla arvoniityillä menetelmät ovat käsityövaltaisia. Niittovälineenä kätevin on perinteinen viikate tai esim. siimaleikkurin korsiterä. Perinnebiotoopeilla pyritään perinteisiin menetelmiin, suositaan mm. laidunnusta jos mahdollista.

Ennen niittoa niittokalustolle haitalliset ja vaaralliset roskat ja esineet poistetaan niityltä.

Puhdistusniitto (haitallisten lajien torjunta, vieraslajit)

Haitallisten lajien joukkoon luetaan mm. pujo ja nokkonen. Ongelmakasvustot sijaitse-

vat useimmiten kulkuväylien varsilla, missä koirien jätökset lisäävät typpikuormaa. Arvoniityillä poistetaan voimakkaita kilpailijoita kuten maitohorsmaa, koiranputkea, nokkosta, pujoa, hietakastikkaa ja pelto-ohdaketta. Niitto tehdään korkeaan sänkeen niittykasveja säästämällä ja ennen ei-toivottujen kasvien siementämistä. Mikäli kasvustot ovat hajallaan niityllä, voidaan vaihtoehtoisesti kitkeä. Haitallisten kasvien niittojäte viedään alueelta välittömästi pois.

Erityisesti arvoniityiltä ja suojelualueiden niityiltä poistetaan vieraslajeja mm. jättiputkea, kurtitulehtiruusu (kuvassa yllä), komealupiinia (ks. luku 3.4)

Hoitotapaluokat

Rakennusvirastossa niittyjen hoito tilataan kaupunkialueella ns. hoitotapaluokituksen mukaisesti. Luokitus otettiin käyttöön täydentämään valtakunnallista hoitoluokitusta, missä niityille oli aiemmin ainoastaan yksi luokka B2 eli maisemaniitty. Hoidon piiris-

sä olevat niityt on luokiteltu yleisten alueiden rekisteriin hoitoluokkiin B2–B5 ja edelleen jaoteltuna hoitotapaluokkiin A–G.

Seuraavassa esitellään luokat ja annetaan ohjeita suunnitteluun soveliaan hoitotavan määrittelemiseksi. Lisäksi kuvataan toteutuksen keinoja eri hoitotapaluokissa.

Hoitotapa A

Kaksi kertaa kesän aikana niitettävät niittyalueet, joilta niittojäte kerätään pois

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

Tähän ryhmään kuuluvat kohteet ovat rehevästi kasvavia alueita, joiden maaperää yritetään köyhdyttää niittykasvillisuudelle suotuisammaksi niittämällä kaksi kertaa ja korjaamalla niittojäte pois. Kohteita on erilaisia:

- Niitä on aiemmin hoidettu hoitoluokassa A3.
- Ne ovat vanhoja laidun- tai niittyalueita, jotka ovat hoidon puutteessa tai käytön myötä (koirat) rehevöityneet.
- Niiden sijainti on keskeinen alueensa maisemarakenteessa ja ne toimivat lähiulkoilu- tai virkistysalueina.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Alueet niitetään joko leikkaavalla tai murskaavalla koneella. Perinnemaisemakohteissa tulee käyttää leikkaavaa terää. Niittojäte korjataan niiton yhteydessä tai annetaan olla noin viikko paikallaan ja korjataan sen jälkeen pois esim. paalaamalla. Niittojäte on korjattava viimeistään kahden viikon kuluessa niitosta.
- Ensimmäinen niitto tehdään kesäkuun loppuun mennessä ja toinen niitto elokuun loppuun mennessä. Erityisesti ensimmäisen niiton yhteydessä huomioidaan maapesintäinen eliöstö (ks. ohjeet luvussa 3.3).
- Niitolla tavoitellaan hoidettua yleisilmettä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä tai lisäämistä, joka saavutetaan säännöllisen niittämisen ja niittojätteen poiskuljetuksen tuloksena.

■ Hoitotapa A.

Hoitotapa B

Kerran kesän aikana niitettävät kohteet, joilta niittojäte korjataan pois

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

Kohteita on erilaisia:

- Vanhoja, viljelystä poistuneita peltoja, joiden kasvillisuutta halutaan saada köyhdyttämällä siistimpään ja niitymäisempään suuntaan.
- Kohteita, joissa on ollut jo valmiiksi, tai joissa on hoidolla saavutettu niitymäinen kasvillisuus, joka halutaan säilyttää.
- Keskeisillä tai paljon käytetyillä kohteilla, joissa niittojäte on poistettava siistin yleisilmeen vuoksi .

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Niitto tehdään elokuun puoliväliin mennessä. Työssä huomioidaan lintudirektiivi, joka antaa pesimisrauhan mm. maapesintäisille linnuille heinäkuun loppuun asti.
- Alueet niitetään joko leikkaavalla tai murskaavalla koneella. Perinnemaisemakohteissa tulee käyttää leikkaavaa terää. Niittojäte korjataan niiton yhteydessä tai annetaan olla noin viikko paikallaan ja korjataan sen jälkeen pois. Niittojäte on korjattava viimeistään kahden viikon kuluessa niitosta.

■ Hoitotapa B.

Hoitotapa C

Kaksi kertaa kesän aikana niitettävät kohteet, joilta niittojätettä ei kerätä pois

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Kohteet ovat suurimmaksi osaksi jo aikaisemminkin niitto-ohjelman piiriin kuuluneita alueita tai ne ovat aiemmin olleet A3-hoitoluokassa.
- Kaksi kertaa kesässä tehtävällä niitolla tavoitellaan kohteen parempaa käytettävyyttä ja siisteyttä.
- Kohteet eivät ole niin keskeisiä, että siisteys vaatisi niittojätteen poistoa.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

- Ensimmäinen niitto tehdään heinäkuun puoliväliin mennessä ja toinen niitto elokuun loppuun mennessä. Erityisesti ensimmäisen niiton yhteydessä huomioidaan maapesintäinen eliöstö (ks. ohjeet luvussa 3.3)

■ Hoitotapa C.

Hoitotapa D

Kerran kesän aikana niitettävät kohteet, joilta niittojätettä ei kerätä pois

Ohjeita suunnitteluun

Ohjeita toteutukseen

SUUNNITTELU

- Suurin osa kohteista on entisiä, viljelystä poistuneita peltoja tai muuten avoimeksi jääneitä kohteita.
- Hoidon tavoitteena on pitää alueet avoimina ja estää maisematilojen umpeenkasvu.
- Niittäminen hillitsee mm. pujon kasvua ja oikein ajoitettuna muuttaa pelto-ohdake-takiaisviidakkoa heinämäisemmäksi.

TOTEUTUS

- Niitto tehdään elokuun puoliväliin mennessä.

■ Hoitotapa D.

Hoitotapa E

kohteet, jotka vaativat paljon käsityövaltaisia vaiheita

Ohjeita suunnitteluun

Ohjeita toteutukseen

SUUNNITTELU

Tähän ryhmään kuuluvissa kohteissa ei ole mahdollista niittää ja korjata niittojätettä koneellisesti.

Kohteita on erilaisia:

- Keinotekoisesti rakennetut niittyalueet ns. uusniityt, joiden kasvillisuus säilytetään niittämällä niittymäisenä.
- Luonnonniittyjä.

Hoidon tavoitteena on umpeenkasvun ja rehevöitymisen estäminen.

TOTEUTUS

- Niitto tulee tehdä leikkaavalla terällä ja niittojäte on kerättävä pois.

■ Hoitotapa E.

Hoitotapa F

kohteet, joita hoidetaan umpeenkasvun estämiseksi vesomalla

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

- Tähän ryhmään kuuluu kohteita, jotka halutaan pitää avoimina maisemallisista tai muista syistä, mutta joissa varsinainen niitto ei onnistu:
- Kohteita, joita ei maanpinnan muotojen tai maaperän kosteuden vuoksi voida niittää
- Puustoisia kohteita, joissa halutaan estää vesakon syntyminen puiden alle
- Ojja tai muita kohteita, joita ei pysty koneella niittämään, mutta joiden umpeenkasvu halutaan estää.
- Hoitotyö on puuvartisen kasvillisuuden säännöllistä vesomista kerran vuodessa tai joka toinen vuosi.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

Kantojen tulee olla alle 5 cm pitkiä, eivätkä ne saa olla teräviä.
Säilytettävät puut ja pensaat ovat säilyneet vaurioitumatta.
Työ tehdään lintujen pesimäkauden ulkopuolella, lumettomana aikana. Työssä huomioidaan lintudirektiivin rajoitukset.

■ Hoitotapa F.

Hoitotapa G

Laidunnettavat alueet

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

Tähän ryhmään kuuluu kohteita, joissa kasvillisuuden köyhdyttämisessä voidaan käyttää eläimiä: hevosia, lampaista, lemmiä tai vuohia.

Eläimiä voidaan käyttää, jos olosuhteet sallivat:

- Kohde ei saa olla liian lähellä tiivistä asutusta.
- Eläimet eivät saa olla vaarassa tulla häirityiksi tai kiusatuiksi.
- Eläimillä tulee olla tarpeeksi tilaa.
- Alue tulee aidata eläinlajille sopivalla tavalla.

Laidunnusta käytetään ensisijaisesti kohteissa, joissa eläimillä ja laidunnuksella on maisemallinen merkitys tai se on kasvillisuuden hoidon kannalta paras vaihtoehto. Kohteille laaditaan kohdekohtainen laidunsuunnitelma yhteistyössä ylläpidon niittyvastaavan kanssa. Laiduntavien eläinten omistajan kanssa tehdään kohdekohtainen laidunsopius, jos hoitokohteessa käytetään muita kuin kaupungin omia eläimiä.

Laidunnuksessa ravinnon riittävyys ja laiduntamisen ympäristövaikutuksia säädellään oikealla laidunpaineella. Luonnonlaitumilla kaksi hehtaaria on sopiva pinta-ala yhdelle emolehmillä vasikoineen tai 4–6 uuhelle karitsoineen. Eläimet osaavat karttaa yleensä myrkyllisiä kasveja. Poikkeuksena

ovat kosteilla paikoilla kasvava myrkkukeiso, suokorte ja isosorsimo, joita ei tule olla laidunalueella. Suunnittelija/inventoija vastaa siitä, että alueen kasvillisuus on turvallista laiduntavien eläinten kannalta.

Suosittelava laiduneläinten määrä ja soveliaat laiduneläin kirjataan suunnitelmaan laidunaluekohtaisesti.

Laidunniityillä suositetaan yksittäispuita tai puuryhmiä, jotka toimivat eläinten suojina.

EU-tukisäännösten mukaan, mikäli laidun on maankäyttölajiltaan peltoa, ei lohkolle saa kasvaa puita tai pensaita. Jos alue on luonnonlaidun tai -niitty, saa pysyvistä laitumista kolmasosa olla puustoinen ja puita saa olla enintään 50 puuta/hehtaari. Pellon ulkopuolisia pysyviä laitumia ei tarvitse niittää vuosittain, mutta niiden taimikoituminen on estettävä.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

Laidunlohkoja vaihdellaan, että eläimille riittää ruokaa eikä kasvillisuus kulu liikaa. Mikäli laidunnettavalla alueella on arvokkaita kasveja tulee laidunpainetta säädellä niin ettei niiden olemassaolo vaarannu.

Laidunlohkon vaihdon jälkeen murskataan hylkylaitut, joita eläimet eivät ole syöneet.

■ Hoitotapa G.

Hoitotapa H

Arvoniittykohteita, joille laaditaan kohdekohtainen hoito-ohje

Ohjeita suunnitteluun

Ohjeita toteutukseen

SUUNNITTELU

Erillisiä hoito-ohjeita on laadittu ns. arvoniityille ja uusniityille. Arvoniityiksi luokitellaan kohteet, jotka ovat lajistoltaan arvokkaat, sijainniltaan ja/tai kulttuurimaisemaltaan arvokkaat niityt, kedot ja laidunmaat. Arvoniittyjen hoito-ohjeet on tallennettu 2006 arvoniitytkansioihin paperikopioina (tekstitiedostot, kartat kohteista). Tekstitiedostot ovat sähköisessä muodossa Word-tiedostoina ja sijoitettuna katu- ja puisto-osaston verkkoon. Ylläpidon tilausasiakirjoissa on viimeisimmät kohdekohtaiset tarkennukset, karttarajaukset ja hoito-ohjeet.

Laidunnettaville kohteille laaditaan tilaajan toimesta laidunsuunnitelma, mikä sisältää hoito-ohjeet alueelle ja eläinten hoidolle (valvonta, terveydenhoito).

Uusniityillä tarkoitetaan viherrakentamisen keinoin rakennettua avointa tai puoliavointa aluetta, mihin tuodaan maa-aines, siemenet ja taimet. Uusniityjä hoidetaan kohdekohtaisten hoito-ohjeiden mukaisesti.

TOTEUTUS

Arvoniittyjen hoito

Arvoniityiltä poistetaan tyypestä hyötyviä, rotevia, kilpailukykyisiä kasveja kuten esim. pujoa, nokkosta, maitohorsmaa, koiranputkea ja pelto-ohdaketta. Myös haitallisiin vieraslajeihin kuuluvat jättiputki, kurtttulehtiruusu, komealupiini, pajuasteri, rehuvuohenherne ja piiskut tulee poistaa hoidon yhteydessä. Vieraskasvi-jäte on vietävä alueelta ja tuhoava siten, ettei siitä aiheudu leviämisvaaraa muille viheralueille.

Paras aika ongelmakasvien hävitykseen on kesäkuussa, jolloin kasvu on kiivaimillaan ja kasvit eivät ole kypsytäneet siemeniään. Ongelmakasveja voi poistaa koko kasvukauden ajan, mutta työ tulee tehdä vähintään kerran kesän aikana.

Paras niittoajankohta arvoniityillä on elokuu, mieluiten elokuun loppupuoli. Monien niittykasvien kukinta on ohi ja myös siemenet ovat ehtineet kypsyä. Myös lintujen pesintäkausi on päätynyt. Niitot on tehtävä syyskuun puoliväliin mennessä. Niittojätettä ei kerätä heti, vaan annetaan siementen varista niitylle. Koneellisesti niitettävillä kohteilla niitto on pyrittävä tekemään edeten keskeltä laitaosien suuntaan, jotta kasvillisuudessa piileskelevät eläimet ehtivät siirtyä toisille alueille.

■ Hoitotapa H.

Koneellinen niitto tehdään leikkaavalla terällä. Arvoniittykohteella voi olla sekä koneellisesti niitettäviä että valikoivasti niitettäviä käsityövaltaisia alueita.

Arvoniittyjen rehevöityneitä reuna-alueita voidaan niittää kaksi kertaa kesässä. Hakamaisilta alueilta poistetaan vesakkoa kerran kesässä.

Linnoituslaitekohteilla hoitoa ohjaa linnoitusrakenteiden hoito-ohje (ks. luku 3.5).

4.2.3 Katualueiden niityt (KB3–B5)

Katualueiden niittyjen hoito on määritelty ylläpidon tuotekorteissa. Näkemäalueiden kasvillisuus pidetään aina riittävän matalana.

KB3 Piennarniitty

Piennarniittyalueiden ruohovartinen kasvillisuus pidetään matalana ja puuvartisen kasvillisuuden muodostuminen tieluiskiin ja penkereisiin estetään. Puuryhmät ja yksittäispuut hoidetaan hoitoluokan mukaan.

Hoito tehdään murskaamalla tai niittämällä kasvusto koko luokitellulta alueelta (myös vastapenkereestä) 1–2 kertaa kasvukaudessa. Säännöllisellä hoidolla estetään ongelmakasvien kuten pujon, jättiputken, lupiinin ja pelto-ohdakkeen leviäminen ja korkeiden ruohovartisten kasvustojen muodostuminen ja näkymien peittyminen. Hoitoon kuuluu myös luontaisesti muodostu-

neen puuston silmämääräinen kunnon seuranta, vaaraa aiheuttavien puiden poisto ja kuntoselvitystarpeiden esiintuonti.

KB4 Raivausniitty

Raivausniittyalueiden kasvillisuus pidetään matalana. Puuryhmät ja yksittäispuut hoidetaan hoitoluokan mukaisesti.

Raivausniittyjen säännöllisesti toistuvan hoidon tavoitteena on varmistaa turvallisuus ja estää näkemäalueiden umpeenkasvu. Raivamalla katu- ja tiealueisiin liittyviä niittymäisiä reuna-alueita, pidetään maisemallisesti merkittävät kohteet esillä, säilytetään maisemiin liittyviä kaukonäkymiä sekä ylläpidetään alueen luontaista kasvillisuutta.

Näkemäalueet pidetään aina hoidettuna.

KB5 Arvopiennarniitty

Arvopiennarniittyjen luontaisesti syntyneessä kasvillisuudessa on luontoarvojen näkökul-

masta arvokkaiksi luokiteltavia luonnonkasveja tai ne ovat kohteita, joiden sijainti voi olla merkittävä kasvien luontaisen leviämisen kannalta. Joukossa on myös kohteita, jotka ovat hoidon vaikutuksesta kehittyneet monimuotoisiksi kukkiviksi niityiksi (esim. kuivat kedot, jotka rikastuttavat maisemaa ja ovat tärkeitä alueita kulttuuriperinteen, maiseman tai luonnon monimuotoisuuden kannalta).

Arvopiennarniittyjä hoidetaan kohdekohtaisten hoito-ohjeiden mukaan. Hoidon tavoitteena on arvokkaan biotoopin menestymisen turvaaminen.

4.2.4 Niittojätteen käsittely

Niittojäte jätetään useimmiten paikalleen. Käyttöniityiltä ja keskeisillä paikoilla olevilta niityiltä niittojäte kerätään pois. Niittojäte kerätään isoilta tasaisilta niityiltä pyöröpäälaimella, pieniltä käsityövaltaisesti.

Arvoniityiltä niittojäte jätetään paikalleen siihen saakka, kunnes siemenet ovat varisseet (kuva vasemmalla). Haitallisen runsas niittojäte poistetaan tämän jälkeen. Ei-toivottujen kasvilajien niittojäte poistetaan välittömästi niiton jälkeen.

Haitallisten vieraslajien kasvijätteet hävitetään sekajätteenä, ei kompostoiden.

■ KB3 Piennarniitty.

4.2.5 Puiden ja pensaiden hoito avoimilla alueilla

Avoimilla alueilla kasvavat yksittäispuut ja säilytettävät puuryhmät ja metsäsaarekkeet ovat sekä maisemallisista syistä että monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Erityisesti rehevät, kerrokselliset metsäsaarekkeet toimivat eliöstön suoja- ja pesäpaikkoina avoimen maiseman keskellä. Laidunalueilla suuret varjostavat yksittäispuut tai puuryhmät antavat laiduneläimille luonnollista suojaa ja varjostusta paah-teelta, jolloin ei tarvita erillisiä suojakatos-rakenteita. Niityn puustoisten reuna-alueiden hoito voi joissakin tapauksissa olla tarpeen hienojen näkymien turvaamiseksi.

Ohjeita suunnitteluun

SUUNNITTELU

Rajattaessa avoimia alueita luonnonhoidon suunnitelmiin ja aluesuunnitelmiin, tulee puuston ja pensaiden hoito kirjata metsätietojärjestelmään. Puustoiset / metsäiset niittyalueet ovat B-hoitoluokkana YLRE:ssä. B-hoitoluokka varmistaa sen, että niitty niitetään. Puustotiedot, hoidon tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet sekä mahdolliset monimuotoisuuskoodit kirjataan metsätietojärjestelmään puiden hoitotoimia varten. Hyödyllisiä lisämääreitä käytettäväksi ovat erityisesti ulkoilureittien varsilla (23) ja osalla kuviota (80) sekä puustoryhmien harvennus (42).

Sovitaan niityvastaavan kanssa toteutuksesta. Usein sama urakoitsija ei vastaa niityn niitoista ja puuston hoidosta.

Maisemallisesti merkittävien yksittäispuiden ja puuryhmien osalta puiden hoitotyö voidaan tilata arboristeilta. Erityisen merkittävät maisemapuut merkitään metsätietojärjestelmään sijaintipisteinä kartalle, lisämääreellä annetaan lajitieto tai lisätään tekstitieto kohteesta. Kaupunkirakenteen sisällä olevien niityjen osalta tieto merkittävästä puusta vietään puurekisteriin. Suunnittelija toimittaa tiedon puurekisterin ylläpitäjälle.

Ohjeita toteutukseen

TOTEUTUS

Metsäsaarekkeita harvennettaessa, pienpuustoa raivattaessa tai yksittäispuita hoidettaessa tulee raivausjäte ja puutavara viedä niityltä pois, jotta niitto on mahdollista. Raivausjätettä ei hake-teta niitylle. Lahopuustoa jätetään metsäsaarekkeisiin, jos jätettävä aines ei haittaa niittoa.

Haketettu raivausjäte voidaan joissakin kohteissa hyödyntää niitynpolkujen vahvistamiseen esim. kosteilla niitykohteilla.

Puuston hoitotoimenpiteet tehdään lintujen pesintäajan ulkopuolella 1.4.–31.7. Paras aika toimenpiteille on talvella maan ollessa jäässä tai syksyllä niiton jälkeen.

4.3 Rakenteet ja varusteet avoimilla alueilla

Avoimilla alueilla sijaitsevia rakenteita kuten ulkoilureittejä, portaita, siltoja, kuivatusrakenteita ym. hoidetaan ja kunnossapidetään ylläpidon rakenteiden hoidon ja kunnossapidon tuotekorttien mukaan.

Avoimilla alueilla sijaitsevia varusteita ja kalusteita, kuten esim. infotauluja, penkke-

jä ja roska-astioita, hoidetaan ja kunnossapidetään ylläpidon varusteiden ja kalusteiden hoidon ja kunnossapidon tuotekorttien mukaan.

Laidunalueilla olevat rakenteet pidetään kunnossa ja turvallisina sekä eläimille että ulkoilijoille.

4.4 Puhtaanapito

Avoimien alueiden puhtaanapito sisältää hoitoluokkien B1–B5 roskien poiston. Roskia kerätään reittien varsilta sekä peltojen ja niittyjen reunoilta. Lisäksi puhtaanapitoon kuuluu ihmisten hylkäämien suurempien roskien ja jätteiden poisto.

Paljon käytetyillä alueilla tehdään puhtaanapito 2 kertaa kuukaudessa lumettomana

aikana (1.4.–31.10.). Vähän käytetyillä alueilla tehdään puhtaanapito kerran keväällä ja kerran syksyllä.

Laidunalueilta siivotaan eläimille vaaraa aiheuttavat esineet tai roskat heti kun niitä ilmaantuu.

5 Tiedotus ja vuorovaikutus

Yhteistyö ja vuorovaikutuksen keskeiset periaatteet on kirjattu luonnonhoidon linjauksiin.

Toteutusvaiheessa niittyjen kunnostustoimenpiteistä ja hoidosta tiedotetaan tarvittaessa työmaatauluilla. Rakennusviraston työmaatauluohjeet löytyvät rakennusviraston verkkosivuilta www.hkr.hel.fi. (ohjeet suunnittelijoille).

Lisäksi erityiskohteissa noudatetaan seuraavia ohjeita:

Arvoniittyjen merkintä ja infotaulut:

Arvokkaimmille ja eniten käytössä olevilla arvoniityillä voidaan pystyttää infotaulu, jossa kerrotaan mm:

- alueen erityispiirteistä, luonto- ja kulttuurihistoriallisista arvoista sekä hoidosta
- käyttörajoitukset ja muita ohjeita esim. koiran jätösten keruu, kukkien keruukielto, kulku poluilla, roskaamiskielto jne.
- työstä vastuussa olevat tahot (rakennusviraston tilaaja, urakoitsija).

Työmaataulun rakenne rakennusviraston kalusteohjeen mukaan (HKR ilmoitustaulu tai informaatiotaulu)

Taulujen sisällön tuotto on tilaajan vastuulla. Taulujen pystytyksestä ja ylläpidosta vastaa toteuttaja/urakoitsija.

Maisemapeltojen infotaulut

- Maisemapelloille voidaan laittaa esim. viljelystä, viljelykasveista ja vesiensuojelutoimenpiteistä kertovia infotauluja.
- Maisemakasvien poimintaa ohjeistetaan infotauluilla. Poimittavat lohkot merkitään poimintamahdollisuudesta kertovilla ja poimintaa ohjeistavilla infotauluilla. Infotaulut asennetaan paikalleen kun sato on kypsää poimittavaksi.
- Poimintamahdollisuudesta myös tiedotetaan. Tiedottaminen on urakoitsijan vastuulla.

Laidunalueiden merkintä ja infotaulut

Laidunsuunnitelmassa tai hoito-ohjeissa annetaan ohjeistus tapauskohtaisesti laidunnettavien alueiden merkinnästä ja tiedotuksesta. Suunnitelmassa töiden vastuutahot sovitaan. Pääsääntöisesti jokaiselle laidunalueelle tulee pystyttää laiduntamisesta kertova infotaulu, mistä ilmenee:

- miksi aluetta hoidetaan laiduntamalla
- tietoa laiduneläimistä
- säännöt: ruokintakiellot, liikkumisrajoitukset
- laiduneläimistä vastaavan yhteystiedot
- mitä pitää tehdä, jos havaitsee puutteita, eläimet loukkaantuneet tai karanneet aitauksesta

Luonnonsuojelualueilla sijaitsevat niityt

Luonnonsuojelualueet merkitään maastoon rauhoituspäätöksen liitekartan mukaisina, paaluihin asetettavilla kilvillä. Keskeisissä kohteissa rajatauluihin merkitään tärkeimmät suojelualan säädökset ja suojelun tarkoitus.

6 Lähteet ja työohjeita täydentävät valtakunnalliset ohjeet

- [Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen – Toimintaohjelma 2008–2017](#). Helsingin kaupunki, ympäristökeskus 2010
- [Luonnonhoidon työohje – Metsät](#). Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2013:9
- Nuotio, Aino- Kaisa (toim.) 2007: Viheralueiden hoitoluokitus 2007. - Viherympäristöliiton julkaisu nro 36, Helsinki
- Partanen, Hannele (toim.) 2012: Niityt ja maisemapellot – hoidon kriteerit ja työohjeet. Viherympäristöliiton julkaisu nro 53, Helsinki
- Saukkonen, Tiina (toim.) 2011: [Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus](#). Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2011:14
- Ylläpidon tuotekortit – Helsingin kaupungin rakennusvirasto, katu- ja puisto-osasto, ylläpitotoimisto
- [Työmaavesiohje](#)

Eri lukuihin liittyviä lisälähteitä Laidunalueet

- Partanen, Hannele (toim.) 2007: Maisemalaiduntaminen – Opas käytännön toteuttamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö
- Partanen, Hannele (toim.) 2014: Hevonen nauttii laitumella. Maaseutuverkosto 2014.

- www.laidunpankki.fi
Laidunpankki on verkkopalvelu, joka auttaa maanomistajia ja karjanomistajia kohtaamaan toisensa.

Luonnon monimuotoisuus

- Vehko, Paula 2008: Helsingin niityt -projekti – Katsaus 2008. Helsingin kaupunki, rakennusvirasto. Moniste.

Muinaisjäännökset

- Museoviraston sivut www.nba.fi >kulttuuriympäristö>arkeologinen perintö>muinaisjäännösten hoito
- Ahonen, T., Markkanen, K. 2000: Luonnon-suojelulain suojellut luontotyytit Helsingissä. Helsingin kaupungin ympäristökeskuk- sen monisteita 7/2000.
- Laine, S. 1996: Ensimmäisen maailmanso- dan aikainen maalinnoitus Helsingissä. Hel- singin kaupungin rakennusviraston julkai- suja 1996:3.
- Laine, Sirkku 1996: Ensimmäisen maailman- sodan aikainen maalinnoitus Helsingissä. Hoito-ohje. Helsingin kaupungin rakennus- viraston julkaisuja 1996:4
- Maaranen, P. 2014: Arkeologisen kulttuuri- perinnön hoito: hoito- ja käyttösuunnitel- man laatimisohe. Museovirasto.

Rekistereitä ym. tietolähteitä

- Niittyrekisteri, HKR
Vuonna 2005 ja 2006 tehdyn Helsingin niit- tyselvityksen tulokset on koottu ns. niittytie- tokantaan. Niittytietokannassa on Excel-tau- lukkomuodossa tietoja hoidon piirissä ole- vista niityistä, mm. niittyjen ominaisuuksis- ta, käyttöasteesta, hoitotavoista ja luonnon arvoista.
- Yleisten alueiden rekisteri (YLRE)
- Tforest-metsätietojärjestelmä
- Luontotietojärjestelmä (LTJ)
- Muinaismuistorekisteri (Museoviraston yl- läpitämä)

Liite 1 Sanasto

Arvoniitty = niitty, joka määritellään valtakunnallisen hoitoluokitusoppaan mukaan tärkeäksi kulttuuriperinteen, maiseman tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tai alue on muuten asukkaille merkittävä niitty. Hoituluokka B5.

Haka = aidattu harvaa puustoa kasvava luonnonlaidun

Keto = kuiva tai kuivahko niitty

Laidun = aidattu alue, jolla laiduntava eläin saa vapaasti kulkea ja hakea ruokaa

Luonnonniitty = luonnonkasveja kasvava niitty

Luonnonhoitopelto = monivuotinen nurmi-pelto tai monimuotoisuuspelto. Luonnonhoitopelloille maksetaan ympäristötukea.

Maisemapelto = pelto, jota käytetään näyttävien viljelykasvien tai kukkivien maisemapeltokasvien viljelyyn

Niitty = puuton tai vähäpuustoinen luonnonvaraista heinä- ja ruohokasvillisuutta kasvava alue, jota tavallisesti hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla

Nurmi = pelto, jota käytetään laitumena tai heinän tuotantoon

Pelto = muokattu ja kylvetty viljelymaa tai suorakylvetty ilman muokkausta

Perinnebiotooppi = perinteisten maankäyttötapojen muovaama luonnonalue, yleensä niitty tai laidun

Perinnemaisema = perinteisten maankäyttötapojen synnyttämä maisema

Uusniitty = viherrakentamisen keinoin rakennettu avoin tai puoliavoin alue, johon tuodaan maa-aines, siemenet ja taimet. Uusniittyjä hoidetaan kohdekohtaisten hoito-ohjeiden mukaisesti.

Liite 2 Avointen alueiden hoitoluokkien kuvaukset

Maisemapelto B1

Pääosa Helsingin maisemapelloista on kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaita vilkkaassa virkistyskäytössä olevia vanhoja viljelysalueita. Kaupunkirakenteessa on myös pieniä peltoalueita, jotka ovat jäänteitä aiemmista laajoista viljelyksistä. Joitakin alueita hoidetaan peltolina kunnes ne siirtyvät muuhun käyttöön.

Hoidon tavoitteena on säilyttää viljelymaiseman avoimuus sekä peltoluonnon ja pellon reunavyöhykkeiden luonnon monimuotoisuus.

Käyttöniitty B2

Käyttöniityt ovat virkistäytymiseen tai ulkoiluun tarkoitettuja avoimia tai puoliavoimia luonnonniittyjä tai rakennettuja niittyjä. Käyttöniittyjä niitetään useammin kuin maisemaniittyjä ja niittojäte myös poistetaan.

Hoidon tavoitteena on alueen virkistyskäytön mahdollistaminen.

Liite 2 Avointen alueiden hoitoluokkien kuvaukset

Maisemaniitty ja laidunalue B3

Maisemaniityt ovat avoimia tai puoliavoimia luonnonniittyjä tai rakennettuja niittyjä, joihin ei kohdistu paljon käytöstä johtuvaa kulutusta. Monipuolista ruohovartista kasvillisuutta ylläpidetään niitoilla ja niittäjätteen poistolla. Maisemaniittyihin kuuluu myös osa kosteista rantaniityistä.

Laidunalueet ovat niittyjä tai puoliavoimia hakamaita, joita hoidetaan laiduntamalla.

Hoidon tavoitteena on estää alueiden umpeenkasvu ja lisätä niiden virkistyskäyttöarvoa. Hoidolla pyritään myös monipuolista-

maan alueen kasvillisuutta niittämällä ja joillakin kohteilla myös korjaamalla niittäjäte pois alueen köyhdyttämiseksi.

Avoim alue ja näkymä B4

Avoimena pidettävät alueet voivat olla pienialaisia kuten esim. näkymän ylläpito vesistöön tai pellolle. B4-luokkaan kuuluu myös puustoisia alueita, joiden aluskasvillisuus halutaan pitää kurissa niittämällä tai raivaamalla vesakkoa. Edellä mainittuihin kuuluvat mm. sähkölinjojen alle muodostuvat kasvillisuusalueet, joita pidetään turvallisuussyystä matalana.

Hoidon tavoitteena on estää avoimen alueen tai näkymän umpeenkasvu.

Liite 2 Avointen alueiden hoitoluokkien kuvaukset

Arvoniitty B5

Niityt, joilla on arvokasta lajistoa tai jotka ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita on luokiteltu arvoniittyihin. Helsingissä tyyppillisiä arvoniittyjä ovat kartanoiden ja huviloiden pihaniityt ja ensimmäisen maailmansodan aikaisiin maalinnoituskohteisiin syntyneet kalliokedot.

Hoidon tavoitteena on arvokkaan lajiston elinolosuhteiden ylläpitäminen. Arvoniittyjä hoidetaan kohdekohtaisten suunnitelmien mukaan.

Liite 3 Ruisrääkän ja muiden maapesintäisten lintujen huomioiminen avointen alueiden hoidossa

Maassa pesivät linnut, kuten ruisrääkkä, fasaani, peltopyy, töyhtöhyppä, kuovi ja pensastasku ovat erityisessä vaarassa joutua niitokoneiden jalkoihin. Mitä myöhemmin pelot ja niityt niitetään sitä parempi lintujen kannalta. Erityisessä vaarassa ovat monien peltolintujen poikaset, jotka ovat vielä heinäkuun alussa pieniä ja hitaasti liikkuvia. Kunnostettavilla niityillä ja käyttöniityillä (hoitoluokka B2, hoitotapaluokka A ja C) tehdään ensimmäinen niitto lintujen pesintäaikaan kesäkuussa. Tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota pesiin ja niittotekniikkaan. Niittäjä voi huomioida linnut, erityisesti kokemattomat poikaset seuraavia ohjeita noudattamalla.

- Havaitut lintujen pesät merkitään juuri ennen niittoa ja säästetään niittotyössä. Merkit poistetaan heti niiton jälkeen. Peltojen kevättöiden yhteydessä pyritään myös säästämään lintujen pesiä. Erityisesti suurempien lajien, kuten töyhtöhyppän ja kuovin pesät ovat helposti havaittavissa. Emot hautovat näkyvästi ja lähtevät pesältä vasta traktorin tullessa lähelle.
- Niittotekniikan valinnalla voi vaikuttaa. Kun pellon tai niityn niittäminen aloitetaan keskeltä ja edetään reunoille päin, ehtivät poikaset pakenemaan ojiin turvaan. Tämä niittotekniikka sopii hyvin mm. suurien niitty- ja peltoalueiden niittoon. Myös niitonopeuden hidas-

taminen ja pienemmän alan niittäminen kerrallaan parantavat poikasten selviytymismahdollisuuksia.

- Peltojen reunojen hoidolla on myös merkitystä ruisrääkän ja peltopyyn viihtymiselle. Erilaiset myöhemmin kesällä niitettävät suojakaistat ja piennaralueet antavat

hyvän ruokailu- ja suojapaikan linnuille. Ojien varsiin jätetyt pensaatsat ovat myös lintujen mieleen.

Lisätietoa maatalousympäristön linnuista sekä toimista linnuston hyväksi: <http://www.birdlife.fi/suojelu/maatalous/index.shtml>